

4. Алордей Т.Д.Б., Антонєць М.О. Роль матерї у сучасній родинї. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток сімейної політики міста», 17 травня 2019 року, Бровари–Херсон: Вид.дім «Гельветика», 2019. С.57-63.*

5. Антонєць М.О. Роль матерї у сучасному суспільствї. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Вип.21(24) Київ: Міленіум, 2008. С. 69-76.

6. Коваленко А.Б., Корнєв М.Н. Соціальна психологія, Київ: Вид-во КНУ імені Т.Шевченка, 2006. 400 с. Режим доступу https://library.udpu.edu.ua/library_files/414683.pdf

7. Лосєва В.К. Рисуєм семью. *Школьніє технології*. 1997. №1. С.114.

8. Сєдих К.В. Реконструкція професійних конструктів психологів-освітян у взаємодії із системами клієнтів Наукові студії з вікової та практичної психології: монографія за ред. К.В.Сєдих, І.Г.Тітова. Полтава: ПП «Астрая», 2018. 278 с.

9. Эйдємиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психологія и психотерапія семьи. СПб.: Питер, 2002. 656 с.

УДК 159.97.618.8

Білоус Р.М., Брага С.Ю.
КрНУ ім. М. Остроградського,

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД КОРЕКЦІЇ УВАГИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовано особливості уваги дітей підліткового віку із затримкою психічного розвитку й основні теоретичні підходи науковців щодо вивчення даної проблематики. З'ясовано психологічні особливості уваги у підлітків із

затримкою психічного розвитку, важливість корекційної роботи по підвищенню рівня уваги дітей із ЗПР. Встановлено, що нерівномірність розвитку підлітків, спричинена ЗПР, потребує створення фахівцями якісних психокорекційних програм.

***Abstract.** The peculiarities of the attention of children of adolescence with delay in mental development and the main theoretical approaches of scientists regarding the study of this issue are analyzed. The psychological features of attention in adolescents with mental development are clarified, the importance of correctional work on raising the level of attention of children from the ZPR. It is established that the uneven development of adolescents, caused by the ZPR, requires the creation of specialists with high-quality psycho-correction programs.*

Актуальність теми. Затримка психічного розвитку як відставання від вікової норми зумовлена порушеннями функціонування центральної нервової системи (мінімальна мозкова дисфункція) та несприятливими умовами виховання й розвитку в ранньому й дошкільному дитинстві, зокрема, емоційно збідненим спілкуванням та дефіцитом інформації. Важливим періодом у житті кожного школяра є період закінчення початкових класів і перехід до середньої школи, у якому часто проявляються недисциплінованість, зниження навчальної успішності, підвищення рівня ситуативної тривожності тощо.

Підлітковий вік характеризується освоєнням дитиною нової соціальної позиції, спричиненою пошуком свого місця в суспільстві, активною рефлексією та швидким розвитком. Проблема виділення чинників, які можуть мати вплив на прискорення психічного розвитку дітей із ЗПР, потребує подальшого вивчення та передбачає глибоке дослідження особливостей психіки таких дітей, визначення психолого-

педагогічних умов навчання та виховання, складання індивідуальної освітньої траєкторії та надання консультативної допомоги батькам та педагогам. Здійснення такого супроводу допоможе успішно коригувати хід їхнього психічного розвитку та становлення особистості. Особливо загострюються труднощі дітей із ЗПР у передкризові й кризові періоди: якщо в початковій школі корекційно-розвивальні завдання не були вирішені на належному рівні, то з новою силою вони заявляють про себе вже в середній школі. У школярів із ЗПР психологічна готовність до навчання характеризується специфічними особливостями, які проявляються низьким рівнем розвитку навчальної мотивації, довільністю психічних процесів і рівнем розвитку мислення, в наявності формальної рефлексії та поелементного рівня планування, у більш нижчому рівні взаємодії з педагогами. Підлітковий період – найдискомфортніший з точки зору психологічного стану (підвищена тривожність, страхи, особливо страхи фізичної недосконалої, відчуття самотності) [1].

Специфічною особливістю підлітків із ЗПР є порушення здатності сприймати вербальну інформацію. При озвучуванні цікавої інформації, розповідей із використанням засобів емоційної виразності вони губляться в сюжетній лінії, перестають сприймати головні деталі, відволікаються, особливо при наявності сторонніх звуків, предметів, людей. Недостатньо сформований рівень концентрації та активізації уваги є істотною і досить помітною особливістю пізнавальної діяльності дітей із ЗПР [2]. Діти відволікаються, потребують часті зміни діяльності та значних перерв. Порушення уваги підлітків із затримкою психічного розвитку перешкоджають реалізації пізнавальної діяльності, уповільнюють процес зосередженості та вибірковості, ускладнюють нормальну роботу процесів сприймання та пам'яті. Недостатність обсягу довільної уваги нерідко виявляється у дітей із ЗПР при

церебрастенічному й астенічному синдромах, вираженому психофізичному інфантілізмі [1].

Одним із вихідних принципів корекційно-психологічної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку є принцип єдності діагностики і корекції та етіопатогенетичний підхід для виявлення механізмів структури дефекту, видів затримки психічного розвитку. Різномічне вивчення дитини результується у виборі оптимального варіанту корекційної роботи з позицій системного підходу, адже складність структури дефекту виявляється взаємодією внутрішньосистемних та міжсистемних порушень. Умовою успішної корекції психічного розвитку дитини із ЗПР є її ранній вияв. Працюючи над усуненням певної вади в пізнавальній діяльності учня, необхідно усвідомлювати тісний взаємозв'язок та взаємозалежність між окремими психічними функціями [3].

Навчання дітей із затримкою психічного розвитку у загальноосвітніх школах потребує особливої уваги з боку кваліфікованих фахівців. Існуючі програми МОН передбачають: вивчення та моніторинг психічного розвитку дитини, надання корекційно-розвиткових послуг, розроблення рекомендацій, консультацій та методичної допомоги педагогічним працівникам закладу освіти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, консультативну роботу з батьками тощо. Психологічної корекції потребують діти із затримкою психічного розвитку, вадами мовлення, дитячим церебральним паралічем, порушеннями емоційно-вольової сфери. Особливою значущою є корекційно-розвивальна робота, спрямована на саморегуляцію, покращення соціально-психологічної адаптації, підвищення рівня загального розвитку психічних процесів. Проте, окремої корекційної програми для розвитку уваги дітей із ЗПР на момент впровадження не існувало, тому актуальним завданням постало її розроблення, адже корекційні програми, затвержені МОН України,

спрямовані на розвиток когнітивної сфери особистості дітей загалом.

Для розробки даної програми використовувалися існуючі норми МОН щодо відповідності корекційної роботи віковим особливостям учнів при розподілі часу, відборі дидактичного матеріалу, застосуванні спеціальних методів, прийомів і засобів, що сприяють загальному розвитку дитини та коригують індивідуальні вади, враховують специфіку оволодіння знаннями, уміннями та навичками дітьми з ЗПР (поступове представлення матеріалу від простого до більш складного, використання спеціальних методів, прийомів і засобів, спрямованих на компенсацію індивідуальних вад розвитку). Розроблена програма корекції уваги передбачає індивідуальну форму роботи та складається із серії спеціально організованих занять, підібраних із урахуванням вікових особливостей: 30 занять тривалістю 20 хвилин для 15 підлітків із ЗПР, частота зустрічей – два рази на тиждень. Метою програми корекції уваги є покращення її властивостей, зокрема, концентрації та вибірковості, збільшення загального обсягу; розвиток когнітивної сфери особистості; поліпшення соціальної-психологічної адаптації та формування навчальної мотивації.

Програма корекції уваги складається із трьох модулів. Завдання першого модуля – вдосконалення та закріплення властивостей уваги підлітків, що знаходяться на середньому та високому рівнях прояву (розподіл, переключення, стійкість). Наступний модуль передбачає корекцію концентрації та вибірковості уваги з подальшим підкріпленням значущості процесу уваги як важливої складової інтелектуальної та особистісної успішності, мотиваційної сфери у майбутньому житті школярів (третій модуль). Отже, запропонована програма психологічного супроводу враховує особливості дітей із ЗПР та передбачає закріплення наявних властивостей уваги, розвиток і компенсацію дефіцитарних функцій дитини.

Висновки. Таким чином, формування та підвищення загальних властивостей уваги підлітків із ЗПР включає використання корекційно-розвиваючих вправ, ігрових технік, методик, спрямованих на поліпшення когнітивної сфери та вдосконалення уміння доцільно розподіляти увагу під час виконання діяльності. Напрямами подальших досліджень є аналіз впливу затримки психічного розвитку на академічну успішність учнів, соціально-психологічний клімат сім'ї, перевірка наявності емоційного вигорання у батьків дітей із ЗПР.

Література

1. Бабяк О. О. Психологічні особливості міжособистісних стосунків у підлітків із ЗПР. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*: науково-методичний збірник [за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої]. К., 2011. Випуск 2. С. 6–15.
2. Висковатова Т. П. Дифференціація задержки психического развития от нормы до олигофрении. *Практична психологія та соціальна робота*. № 9. 2001. С. 13–23.
3. Колесіна Т.П. Діагностика і корекція психічного розвитку дітей як засіб профілактики відхилень у їхній поведінці. *Початкова школа*. 2000. № 5. С. 30–33.